

Заштитник грађана

ТИМ
ЗА СОЦИЈАЛНО УКЉУЧИВАЊЕ
И СМАЊЕЊЕ СИРОМАШТВА

Стална конференција
градава и општина

Савез градова и општина Србије

Најчешће коришћени елементи приступачности

Аутори текста:

Александар Јанковић, мр Миодраг Почуч, Видан Данковић

Текст који следи у поједностављеном облику сумира или допуњује одређене чланове **Правилника о техничким стандардима планирања, пројектовања и изградње објеката, којима се осигурава несметано кретање и приступ особама са инвалидитетом, деци и старим особама** („Сл. гласник РС“, бр. 22/2015).

Приступачно окружење подразумева да свако има једнак приступ изграђеном окружењу, производима и услугама и учествује у свим активностима заједнице на једнакој основи. Како се у Правилнику о техничким стандардима наводи, приступачност је резултат примене техничких стандарда у планирању, пројектовању, грађењу, реконструкцији, доградњи и адаптацији објеката и јавних површина, помоћу којих се свим људима, без обзира на њихове физичке, сензорне, интелектуалне карактеристике или године старости осигуравају несметан приступ, кретање, боравак, рад и коришћење услуга у објектима намењеним јавном коришћењу. У овакве објекте спадају објекти за потребе државних органа, органа територијалне аутономије и локалне самоуправе, школе, болнице, домови здравља, рехабилитациони центри, објекти културе, пословни објекти, поште, саобраћајни терминали, спортски и рекреативни објекти, угоститељски објекти, хотели, хостели, банке.

Обавезни елементи приступачности примењују се одабиром најповољнијег решења у односу на намену, ако није другачије предвиђено међународним стандардима који уређују област јавног саобраћаја. Обавезни елементи приступачности су:

- 1) Елементи приступачности за савладавање висинских разлика;
- 2) Елементи приступачности кретања и боравак у простору;
- 3) Елементи приступачности саобраћајница.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

1) Елементи приступачности за савладавање висинских разлика

Степеништа

Степеништа представљају баријеру за неке особе (кориснике/це неких помагала при кретању), док је другима лакше да користе степениште него рампу, те се препоручује да се, где год је то изводљиво, постављају упоредо и степеништа и рампе или лифтови. Треба водити рачуна да поред основних услова за пројектовање степеника, степеништа и рукохвата рубови сваког степеника буду уочљиви и особама које слабије виде. Како би се побољшала видљивост ивица и смањила клизавост базишта, треба размотрити примену неклизајућих трака које су дизајниране како би се повећала безбедност корисника и корисница степеништа.

Рампе

Помоћу рампи се најлакше савладавају мање висинске разлике (до 5 степеника). Да би рампе биле безбедне и лаке за употребу свим потенцијалним корисницима и корисницама потребно је испоштовати прописане стандарде о њиховој величини, нагибу, рукохватима и друго.

Препоручује се да:

- дужина рампе и висина препреке која се том рампом савлађује буду у односу 1:20, а у изузетним случајевима у максималном односу 1:12;
- уколико је рампа дужа од 9 метара (што се не препоручује) мора да постоји одмориште негде на средини;
- рукохвати буду двовисински како би могле да их користе и ниже особе и корисници/е колица, али и људи просечне висине;
- рукохвати буду без прекида како би и особе оштећеног вида могле да добију информацију да се рампа завршава;
- рампе буду наткривене како би се повећала безбедност корисника/ца у случају падавина и смањило утицај кише или снега на век трајања рампе;
- површина рампе буде отпорна на клизање и у контрастној боји или валеру у односу на степениште, објекат или тротоар.

Препорука је да се избегава постављање металних конструкција које се третирају као монтажано-демонтажне рампе иако су заправо трајно постављен објекат приступа улазу, односно да се траже решења која се визуелно уклапају у естетику амбијента и одржавају се у склопу одржавања објекта. У пракси се могу видети решења прилаза рампом која је добро уклопљена у архитектуру објекта, чак и када су у питању објекти који су под заштитом надлежног завода за заштиту споменика културе, што указује на то да је унапређење приступачности могуће чак и под веома строгим условима које надлежни завод прописује да би се добила дозвола за изградњу односно адаптацију улаза.

Лифтови и подизне платформе

Када је потребно савладати веће висинске разлике – један и више метара – користе се лифтови и подизне платформе. Употреба стандардног лифта омогућава инклузију свих

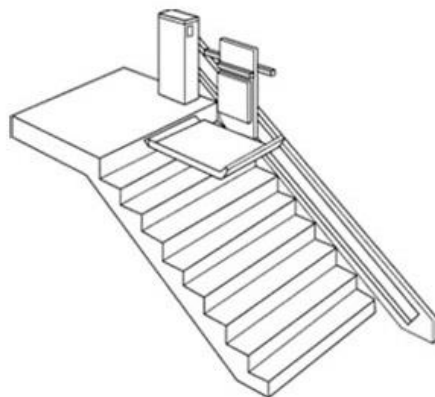
потенцијалних корисника и корисница, без обзира на врсту инвалидитета или неке друге карактеристике. За разлику од прошлих времена, лифт се данас може лакше набавити а конструкцијски и економски приступачна решења присутна су и на домаћем тржишту.

Решење панорамског лифта у Свилајнцу, Србија

Корисницима/ама инвалидских колица је потребно минимално 150 см да се у кабини окрену, уколико за то постоји потреба. Уколико за окретањем не постоји потреба, минимални чист улаз у лифт мора бити најмање 80 см са аутоматским смичућим вратима. Такође, требало би обезбедити јасне и недвосмислене информације корисницима/ама – визуелно, звучно и тактилно – о коришћењу команди, спрату на коме се налази лифт, позиву у случају опасности и слично. Препорука је да се изабере опција уградње огледала унутар лифта, уколико није панорамски, јер смањује осећај клаустрофобије код корисника/ца.

Инсталацију косо подизних (степенишних) платформи треба избегавати у јавним објектима. Наиме, ове платформе су специјално дизајниране за кориснике/це инвалидских колица, споре су, потребна је асистенција барем још једне особе, компликовано је њихово покретање и, што је најважније, њихово коришћење је небезбедно за друге, на пример, особе које гурају дечија колица или старије особе које стоје без или уз помоћ помагала.

Илустрација косо подизне платформе

2) Елементи приступачности кретања и боравка у простору

Приликом планирања **треба водити рачуна о непрекинутом ланцу кретања кроз објекат**, приступачност прилаза и улаза није довољна. Уколико постоје препреке попут прагова и разлика у нивоима унутар објекта неке особе са инвалидитетом неће моћи самостално да се крећу кроз објекат.

Улаз

Идеално приступачна су аутоматска врата за која корисници и кориснице не морају да користе физичку снагу да би их отворили (отварају се сама сензорски), нити да их уопште додирују. На тај начин се постиже лакше маневрисање, већи комфор, уштеда енергије и повећана хигијена. Идеално је да до врата води стаза благог нагиба (од 0 до 5%) ширине 180 см. Уколико врата нису аутоматска, онда она треба да буду лака за руковање. На њима не сме да постоји неисправан механизам за самозатварање, јер он онемогућава лако отварање врата, нити висок праг, јер таква врата не могу сви да користе са подједнаком лакоћом.

Потпуно **застакљена врата** нису погодна за људе који слабије виде. Уколико се таква врата ипак инсталирају, онда треба да буду обележена у висини очију, на пример, контрастном траком/налепницом, како би се лакше уочавала у одређеним периодима дана или при различитом вештачком осветљењу.

Ширина врата треба да буде одговарајућа тако да се обезбеђује пролаз свим корисницима и корисницама и несметан проток људи, а онима који користе инвалидска колица безбедан и достојанствен улаз.

Информације

Свака информација која се пружа корисницима/ама треба да буде пренета на више различитих начина, јер се тако повећава број корисника и корисница који дату информацију могу да приме и разумеју.

При постављању система за информисање треба имати у виду следеће:

- Информације дате само у звучном формату неће брзо разумети особе оштећеног слуха или особе којима је пажња тренутно фокусирана на неку другу активност (посао, телефон, разговор);
- Уколико се информације пружају само у визуелној форми (нпр. текст на монитору или табли) оне неће допрети до особа оштећеног вида;
- Коришћење јасних и универзалних графичких симбола (пиктограма) у пружању информација олакшава њихово разумевање особама које имају интелектуалне потешкоће или говоре другим језиком.

Овај принцип је изузетно важан и код система за узбуњивање – треба водити рачуна да се сигнали за узбуну (нпр. пожарни аларм) пружају и светлосном и звучном сигнализацијом.

Индукционе петље

Индукционе петље су системи за појачавање звука и оне омогућавају особама које користе слушне апарате да јасније чују саговорника/цу. Символ на којем је приказано слово Т и људско ухо информисе кориснике/це да је у датој просторији инсталирана индуктивна петља.

Индукциона петља - ознака

Треба имати на уму да ово није решење за све глуве или наглуве особе, па чак ни за све оне који користе слушне апарате, јер постоје лимити у распону фреквенција звука које петља може да појача. Због тога је препорука да се приликом комуникације са особом оштећеног слуха обезбеди јасан визуелни контакт у добро осветљеном простору. Комуникацију, уколико не постоји услуга тумача знаковног језика, може да олакша постављање информационих табли или монитора, као и коришћење услуга релеј тумача знаковног језика.

Просторије у којима се пружају услуге грађанима и грађанкама морају бити добро осветљене и природним и вештачким осветљењем у различитим периодима дана. Препоручује се равномерна осветљеност од минимум 150 lux-а, али је пожељно да она буде и дупло већа за канцеларијске просторе или чекаонице, посебно због старијих особа. Додатно, треба имати на уму да површине које рефлектују светло могу да створе проблеме у комуникацији, те је препорука да се ове површине (стаклене преграде, стакло на огласним таблама и сл.) избегавају колико год је томогуће.

3) Елементи приступачности саобраћајница

Безбедност кретања уз градилиште

Ограде градилишта, у великом броју случајева, заузму цео тротоар испред градилишта, а постављена сигнализација често пешаке усмерава на небезбедне делове коловоза или их наводи да на том месту пређу улицу. Такође, у ситуацијама када се током радова направе рупе у тротоару, на пример, због постављања водоводних цеви, на ту препреку се обично постављају импровизовани прелази од дасака или чак и обичних дрвених палета, који нису безбедни за пешаке, нити их особе са инвалидитетом могу користити.

Приликом ограђивања градилишта потребно је водити рачуна о приступачном и безбедном току пешачке комуникације. Лоше ограђена и означена градилишта представљају посебно велики безбедносни ризик за особе оштећеног вида.

Тактилне ознаке

Ако није другачије предвиђено међународним стандардима који уређују област јавног саобраћаја (IATA, UIC итд.), обавезна је примена тактилне обраде, односно завршне

рељефне обраде у контрасту са окружењем: ходајуће површине (стазе), команде уређаја, мапе простора и друго.

Тактилне обраде су:

- тактилна стаза водилња – рељефна обрада ходајуће површине намењена оријентацији и вођењу кретања особа које су слепе или слабовиде;
- тактилно поље за усмеравање/раздвајање – рељефна обрада ходајуће површине, другачије рељефне структуре у односу на тактилну стазу водилњу, која се поставља са сврхом упозоравања корисника/ца на промену смера кретања те стазе;
- тактилно поље безбедности – рељефна обрада ходајуће површине, исте рељефне структуре као поље за усмеравање, али другачијих димензија, које служи за обавештавање корисника и корисница да прилазе опасној зони: промена висине стазе, наилазак на степениште, наилазећи саобраћај пред раскрсницом и слично;
- тактилни план прелаза преко саобраћајнице – елемент вертикалне тактилне сигнализације који се поставља као саставни део уређаја звучног семафора на стуб семафора, а који пружа тактилну информацију корисницима/ама путем чула додира о облику датог пешачког прелаза и смеру кретања преко те саобраћајнице.

Пешачки прелази

За савладавање висинске разлике између тротоара или пешачке стазе и коловоза користе се закошени ивичњаци који се изводе у ширини пешачког прелаза и у нивоу коловоза, са максималним нагибом закошеног дела пешачке стазе до 8,3%, а ако је технички неизводљиво, у изузетним случајевима до 10%.

Површина пролаза кроз пешачко острво изводи се са тактилним пољем безбедности/упозорења, на целој површини пролаза кроз острво. Закошени део пешачке стазе на месту прелаза на коловоз треба да буде једнак ширини пешачког прелаза. Површина закошеног дела пешачке стазе на месту прелаза на коловоз треба да буде изведена са тактилним пољем безбедности/упозорења.

Препорука је да се употреба уличног мобилијара прилагоди безбедном кретању пешака у складу са **Стратегијом одрживог и интегралног урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**. Другим речима, треба користити различите елементе партерног уређења (нпр. дрворед) или искористити постојеће грађевинске и елементе урбаног мобилијара (жардињере, клупе и сл.) како би се и визуелно и физички разграничиле безбедне површине за кретање пешака од коловоза, бицикличких стаза или паркиралишта.

Укључивање организација цивилног друштва и грађана и грађанки у процес доношења одлука о томе који ће елемент приступачности и на ком месту бити постављен представља основни предуслов за избор елемента који ће у пуном потенцијалу остваривати своју сврху. Препорука је да том приликом треба примењивати **принципе Дизајна за све**, који подразумева креирање окружења, производа и услуга које могу да користе сви грађани и грађанке без икаквог прилагођавања – све што се осмишљава треба да буде приступачно највећем могућем делу становништва.